

Ochotnický spolek Ratibor by letos oslavil sto let

Petr Bibrle

„Slavný byl to den 15. února 1923. Toho dne sešli se přátelé, aby porokovali o tom, zda neměl by i v naší obci založen býti nějaký vzdělávací spolek. Již před dvěma lety byl zde kroužek mládenců, který pořádal až do dnešní doby různé zábavní večírky k obveselování zdejšího i okolního občanstva. Zde bylo však třeba podniknouti něčeho i pro vzdělání kulturní. To pochopil nově dosazený p. učitel Jaroslav Vejnar, ještě s několika přáteli a pokouší se o založení ochotnického spolku. Svolává schůzi do II. třídy obecné školy ve Vestci¹⁾, kdež podává návrh na založení och. spolku. Ke spolku přihlašuje se 50 členů, p. učitel Vejnar podává návrh na pojmenování spolku ‚Ratibor‘. Kterýžto název odozňuje od blízkého Babiččiného údolí Ratibořic. Usnešeno, by byl prozatimně zvolen výbor, který by pracoval do památné ustavující 1. valné hromady²⁾...“

O tomto spolku mi vyprávěli místní starší občané, ovšem ucelenější informace jsem dlouho nemohl nikde získat. Setkal jsem se také s tím, že je tento spolek spojován s pěveckým spolkem Ratibor z Hořic. Pravděpodobně se vychází z chybných informací uvedených v oficiální encyklopedii amatérského divadla.³⁾ Pátral jsem ve Státním ústředním archivu v Praze⁴⁾ a zjistil jsem, že Národní archiv spolek Ratibor eviduje jen v podobě indexů. Bohužel spisy spolkového oddělení Zemského úřadu v Praze jsou dochovány pouze torzovitě a právě ty, týkající se spolku Ratibor, se v příslušných kartonech nenachází vůbec.⁵⁾ V podstatě mé pátrání v tu chvíli téměř skončilo, ale stále jsem měl na paměti vyprávění někdejšího člena spolku pana Václava Kašpara staršího. Ten býval hospodským restaurace Větrník ve Lhotě pod Hoříčkami a ukazoval mi několik fotografií z uváděných her. Tehdy jsem byl ve zdejším kraji teprve krátce a získávané informace jsem nearchivoval v takové míře jako nyní. Ostatně starý pan Kašpar je už delší dobu po smrti... Jistě ale tušíte, že má příběh pokračování, jinak by tento článek nebyl uvozen přesnou citací o vzniku tohoto ochotnického spolku.

Podobných spolků bylo na počátku 20. století mnoho, prakticky v každé větší vesnici. Na ratiborských ochotnících bylo zajímavé ale to, že velice často hráli pod širým nebem. Dokonce s nádhernými, vlastnoručně vyrobenými kulisami, postavenými na louce v Lečském údolí u mariánské kapličky mezi Lhotou pod Hoříčkami a Větrníkem (cesta do Miskolez – dále jen u kapličky). Prvními funkcionáři založeného spolku byli: ředitel Augustin Mencl, místoředitel Jaroslav Hromádka, jednatel Jaroslav Vejnar, režisér Karel Středa, pokladník Karel Borůvka a ostatní členové výboru: Josef Tulman, Ferdinand Škoda, Josef Holý a Josef Labuť. Funkcionáři spolku byli voleni vždy na jeden rok.

První společná akce nově založeného spolku se konala 17. února 1924. Byla to masopustní merenda v sále hospody pod Větrníkem p. Františka Kašpara (otce zmíněného Václava Kašpara st.). Vstupné bylo tehdy 5,- Kč pro pány a pro dámy 4,- Kč. Začínalo se v 19.00 hodin a čistý výtěžek byl určen k pořízení jeviště. V úvodní citaci zmíněný spolek mládenců daroval ochotníkům své naspořené prostředky (1.367,- Kč), které se staly základem právě pro pořízení vlastního jeviště. To bylo zakoupeno na podzim roku 1924 od kolegů z Úpice. Potřebnou částku 3.766,- Kč bylo ale nutné dofinancovat úvěrem ze lhotecké kampeličky.

Svůj opravdu první divadelní kus sehrál Ratibor v hospodě pod Větrníkem ještě na vypůjčeném jevišti od TJ Hoříčky. Hrál divadelní hru **Láska divy tvoří** autora Ferdinanda Olivy, která byla sehrána za hojné účasti nadšeného obecního občanstva.

V náladě prvních zdařilých divadelních představení se konala hned na počátku ledna roku 1925 valná hromada, na které se provedly doplňovací volby a stanovily se příspěvky členů ve výši 2,- Kč za osobu. Právě tehdy se usneslo, že by bylo vhodné zahrát i divadlo v přírodě. První takovou hrou přednesenou venku v přírodním areálu u kapličky bylo drama o lásce Petra Maxe Mallocha **Černé oči** také za velice hojné divácké účasti.

Tím, že se hrálo venku, bylo nutné vždy zajistit důstojné hlediště. Spolek to řešil do konce roku 1926 tak, že pokaždé před představením objížděl pan Škoda ochotné občany Vestce a Větrníku a vypůjčil si od nich židle i lavice. Ochota obyvatel však postupně opadala, a tak se spolek rozhodl zakoupit číslované židle od firmy Koudelka z Benešova v celkové výši 2.000,- Kč.

Během roku 1927 došlo zřejmě i na hádky uvnitř spolku, následkem nichž rezignoval na svou funkci tehdejší režisér Hronovský. Funkce se chopil hostinský František Kašpar. Také vinou oněch neshod ve

spolku se v tom roce sehrály pouze tři hry. Přestože se někdy sešlo málo diváků, a tím spolek tratil i finančně, zakoupil v roce 1927 deset mužských národních krojů.

Divadelní představení ovlivňovaly také různé události. Například 8. července 1928 hrál Ratibor nastudovanou hru z vesnického života německé autorky a herečky Charlotte Brich-Pfeifferové **Diblík, šotek z hor**. Obecenstvo bylo ale ve velmi slabém počtu. Důvod byl jednoduchý. Na Hoříčkách se ve stejnou dobu odhaloval pomník známého léčitele – doktora Pechance (vlastním jménem Pich) a lidé upřednostnili raději tuto akci.

Ratibor pořádal i různé mimodivadelní akce. Na ples, který se konal 20. ledna 1929, pozval hudbu k tanci až z Hradce Králové. Zdejší obyvatelé měli tu čest tancovat při muzice vojenské hudby 4. pěšího pluku Prokopa Velikého. Totéž hudební uskupení hrálo o pár měsíců později (24. května) v domovském Hradci Králové na Husově (nyní Masarykově) náměstí fanfáry z Libuše při poslední návštěvě T. G. Masaryka.⁶⁾

Ochotnické spolky obecně jezdily sobě navzájem tvořit finanční prospěch tím, že sehrávaly divadelní představení u sousedů. Jako například Pohostinský ochotnický spolek ze Slatiny nad Úpou 13. července 1930. U kapličky sehrál tento spolek za ukrutného deště hru Boženy Rajske-Smolíkové **Zelené království**. Dobře hodnotil výkony herců kronikář Jaroslav Vejnar: „*Páni herci slatinští hrají na toto počasí opravdu s obdivem. Někteří herci hrají opravdu herecky...*“

V létě roku 1930 přistoupil spolek Ratibor do nově vzniklého místního družstva pro rozvod elektrické energie. Do jeviště se nainstalovalo osvětlení a v říjnu se poprvé také rozsvěcelo, později byl pořízen dokonce reostat (stmívač). První hra (**Podvodnice** Josefa Skružného) se za umělého osvětlení jeviště hrála v sále hospody pod Větrníkem 26. října. Podle kronikáře Vajnara předvedla hlavní představitelka takový herecký výkon, že mnohé oko diváka v sále nezůstalo suché.

Když jsem hned v úvodu naznačil, že na spolek Ratibor mě přivedly myšlenky při vzpomínce na pana Václava Kašpara staršího, hospodského pod Větrníkem, musím zmínit právě divadelní hru, o které mi osobně vyprávěl a ukazoval i dobové fotografie. Hlavní postavu v této hře totiž ztvárnil jeho otec – František Kašpar. Hra se jmenovala **Pašerák** a byla sehrána v přírodním prostředí u kapličky 29. dubna roku 1931. Kronikář k této hře poznamenal na adresu hlavního protagonisty Fr. Kašpara poznámku, že „...*úloha žida-pašeráka jest pro něho jako ušitá...*“ Tato hra byla velmi úspěšná, dokonce se dočkala několika repríz.

Počátek třicátých let minulého století nebyl pro kulturu obecně příznivý. Nezaměstnanost byla vysoká a lidé neměli peněz nazbyt, natož aby utráceli za divadelní představení. Taktéž ochotníkům chyběla chuť do práce. Naopak příkladem toho, že ochotnický spolek nefungoval jen pro sebe, bylo darování 150,- Kč na nákup knih do vestecké knihovny na konci roku 1934.

Důležité pro Ratibor bylo, že se do něj vrátil počátkem školního roku 1935 pan Augustin Mencl. Do té doby tento lhotecký rodák působil na Červené Hoře a byl platným členem jejich ochotnického spolku. Ve lhotecké škole se stal správcem a slíbil stejně usilovně pracovat právě pro zdejší spolek Ratibor. Hned v říjnu se ujal režie divadelní hry **Skřivánek** J. Š. Baara. Divadlo v přírodě bylo i přes nepříznivé počasí hojně navštíveno, také proto, že měly na představení přístup i děti a mnohé rodiče je doprovázeli. Před představením přednášely místní děti básně k příležitosti svátku nového samostatného státu. Pan Mencl se ukázal pro spolek velmi prospěšným a po valné hromadě 12. ledna 1936 se stal i oficiálně zvoleným režisérem.

V roce 1936 byli členové spolku zařazeni do složek civilní protiletecké obrany CPO. V té době se Evropa připravovala na válku, nejinak tomu bylo i u nás, a byl mimo jiného přijat 11. 4. 1935 zákon o ochraně a obraně proti leteckým útokům, obecně CPO.⁷⁾ Tento zákon byl i ve Lhotě pod Hoříčkami a ve Vestci plně respektován. Složky civilní protiletecké obrany byly sestaveny 4. července 1936 a konala se i tematická cvičení (zpravidla ho vedli nižší důstojníci armády). Členové Ratiboru se účastnili také různých přednášek k této problematice, čímž spolek podle dobového označení „*získává na své humánní účinnosti*“.⁸⁾

V témže roce nebyla situace ve spolku vůbec příznivá. Neochota se objevovala jak u vedoucích činitelů, tak i u herců, proto v tomto roce byla sehrána pouze jediná hra, a to při říjnové republikové oslavě. Velkou roli sehrály i soukromé záležitosti hlavních osob spolku. Například to, že se oženili

Jaroslav Vejnar (zakladatel – Lhota p. H.), Adolf Škoda (Vestec), Josef Horák (Vestec) a o rok později i pan Mencl (Lhota p. H.). Krize spolku přetrvala i přes rok 1937, kdy nebyla secvičena jediná hra. Když už se zdálo, že se ve spolku vše urovnalo a v březnu 1938 Ratibor sehrál divácky úspěšný kus **Cudný panic** H. S. Sveera, měl na začátku léta v plánu sehrát další představení. Bohužel k tomu však nedošlo. Všichni byli zaskočeni 21. května zprávou, že vojenská správa povolala několik ročníků mužů do zbraně. Noviny i rádia hlásily, že se tak stalo pro zachování klidu v pohraničí po dobu obecních voleb. Do armády byli povoláni i někteří místní občané, aby se po třech týdnech vrátili. Záložní vojáci chodili na cvičení s novými zbraněmi, zprvu to byli 40-50letí, a to do Chvalkovic vždy v neděli dopoledne. Lidé hromadně přispívali ve sbírkách na obranu státu. Ve Vestci a na Větrníku vykonali tuto sbírku členové spolku Ratibor Josef Tulman a školský správce Gustav Mencl. Samotný spolek daroval 100,- Kč, obec Vestec schválila obecní radou 500,- Kč. Zradou našich spojenců v Mnichově se ukázalo, že byly mobilizace i sbírky vlastně zbytečné.

Pokud chtěl spolek za následné okupace pokračovat v činnosti, musel požádat Státní policejní úřad v Náchodě o povolení. Divadelní činnost mohl nadále provozovat výhradně podle směrnic, které úřad spolku předal. I jejich vinou nebylo možné cvičit nové hry v obvyklé míře, proto se odehrály zpravidla jen jedna či dvě hry za rok.

Od počátku roku 1940 se spolek rozšířil o několik nových členů ze Světlé, pár jich přišlo i z Miskolez. Naopak 1. srpna 1940 utrpěl velkou ztrátu, když předčasně odešel jeden ze zakládajících členů spolku – hostinský František Kašpar. Kronikář zapsal: „*Nebylo funkce, které by ve spolku alespoň malou chvíli nezastával. Poskytoval spolku domovský azyl v sále svého hostince, i v dobách těžkých herce a funkcionáře povzbuzoval.*“ Vážnost jeho osoby byla vyjádřena také na jeho poslední cestě. Při vynášení rakve z hospody defilovaly před jejím vchodem dva hasičské sbory – z Vestce i ze Lhoty pod Hoříčkami.

V roce 1942 vypukl v souboru další vážný rozkol a nesoulad, což mělo za následek odchod jeho dlouholetého úspěšného člena Josefa Holého, v té době režiséra spolku. Tuto funkci převzal opět Gustav Mencl, neboť byl jeho zástupcem, a aby se zachoval běh kulturního života, byl požádán ochotnický spolek ze Studnice, aby ve Lhotě sehrál divadelní hru **Dcerušky tatínka Berušky**. Přestože byla hra pěkně nacvičená, včetně baletu i hudby, nesešla se s pochopením místních diváků. Ti se nechali slyšet, že by raději viděli představení secvičené místním spolkem.

Svým způsobem za renesanci spolku lze označit rok 1943. Po valné hromadě na počátku roku bylo oznámeno, že má již 91 členů a vedení se shodlo na tom, že by bylo vhodné zúčastnit se soutěže divadelních her kraje Boženy Němcové, která se měla konat v České Skalici. Rozhodli, že sehrají hru **Vlčí máky**, kterou představili místnímu obecnstvu už v roce 1938.

Divadelní dvorana hotelu Exner (později kino Hvězda v sz. rohu náměstí) v České Skalici za spolupořadatelství okresního vedení Národního souručenství pořádala ve dnech 20.-28. února 1943 **Divadelní večery ochotnických divadelních spolků kraje Boženy Němcové**. Spolek Ratibor se představil poslední soutěžní den, a tak dopadlo i jeho celkové umístění. Z poznámek kronikáře je patrné zklamání a nedůvěra v porotu s myšlenkou, že „...*výsledky byly předem dány*“. Podmínky soutěže byly údajně před začátkem celé soutěže zpřísněny a některé spolky z ní odstoupily ještě před samotným začátkem. Ratibor obdržel cenu útěchy — tablo od strany Národního souručenství. Celou soutěž vyhráli ochotníci z České Skalice.

Na památku všem účinkujícím sepsal báseň vedoucí okresního Národního souručenství p. František Rudolf ml. ze Světlé, známý pod pseudonymem Pavel Jasmín:⁹⁾

Ochotnická

Hrajeme princezny a hrajeme krále,
Statečné rytíře v lesklém zbroji,
Hrajeme pobudy ve ztemnělém sále
I sličné milenky v nádherném kroji.

Hrajeme s citem a hrajeme s vášní,
Prkna jsou pro nás kouzelný svět,
Při světle lamp se každý z nás zasní,
V duši nám vykvete čarovný květ.

Hrdinů život je naším životem celým,
Pro lásku zmíráme, pláčeme trpce,
S výmluvným gestem, se slovem vřelým,
Divákům dáváme kus svého srdce.

Přestože se jednalo o čistě amatérské uskupení, zúčastnili se někteří členové spolku Ratibor také režisérských kurzů pořádaných v Náchodě. Devět ochotníků do kurzu nastoupilo, ale jen dva (Václav Kašpar a Stanislav Bečička) tento kurz dokončili, absolvovali zkoušky a dostali i vysvědčení. Tito absolventi slíbili sami pořádat školení podle nabytých zkušeností. Pan Kašpar skutečně tři kurzy společenské výchovy provedl a měl na nich velkou účast.

Další zajímavostí bylo například to, že Ratibor zavedl něco na způsob permanentek. Svým pravidelným návštěvníkům nabídl možnost předplatit si dobré místo v hledišti a tito diváci tak byli zapsáni jako stálí návštěvníci.

Rokem 1944 veškeré věrohodné údaje o spolku Ratibor bohužel končí, ve své činnosti ale patrně ještě nějakou dobu pokračoval. Měl jsem totiž k dispozici kusé ruční zápisky kronikáře, ze kterých nevyplyvaly žádné ucelené nebo zajímavé informace. Úplně poslední zprávou o spolku je jeho definitivní konec v roce 1951. V březnu toho roku provedl místní Československý svaz mládeže (Lhoty pod Hoříčkami a Vestce) sloučení ČSM se spolkem Ratibor a převzal jeho vedení...¹⁰⁾

Spolek Ratibor sehrál minimálně 83 doložených divadelních her, mnohé další odehrály i spřátelené spolky. Například ochotníci z Hoříček, Studnice, Slatiny nad Úpou i Malé Skalice. Spolek Ratibor byl velmi činný nejen v divadelní oblasti, ale o kulturu se staral komplexně. Každoročně organizoval maškarní a ochotnické plesy, ostatkové veselice, společenské zábavy, zábavné (Pepíkovské, Silvestrovské, Mikulášské) večírky, různé pěší i cyklistické výlety, oslavy narození prezidenta Masaryka, odpolední čaje, masopustní merendy a další.

Ochotnický spolek Ratibor, který by letos oslavil sté narozeniny, byl pro někoho spolkem vesteckým, pro jiného ze Lhoty pod Hoříčkami, záleželo na tom, kdo zrovna seděl v radě spolku. Od 30. let 20. století byla většina radních z Vestce, a i pan kronikář byl z Hostinky, která patřila (a patří) k Vestci. Většina zakladatelů byla ze Lhoty p. H., a také svůj mateřský sál měli ve lhotecké hospodě pod Větrníkem, popřípadě v přírodním divadle u kapličky.

Je až s podivem, kde naši předkové brali tolik času pro ochotničení, každopádně se uměli bavit kulturně a hlavně společně.

Odkazy:

1. Podle kroniky obce Vestec byla tato schůze svolána na den 16. prosince 1923
2. Úvodní text *Pamětní knihy ochotnického spolku Ratibor* (r. 1923), nyní v soukromém vlastnictví potomků jednoho ze zakládajících členů-ochotníků.
3. VALENTA, Jiří – ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava: Místopis českého amatérského divadla, II. díl, str. 641. Praha IPOS-ARTAMA 2002, ISBN 80-7068-155-1.
4. VALENTA, Jiří – JEDLIČKOVÁ, Juliana – ŽÁČKOVÁ, Eva: Soupis podání českých ochotnických divadelních spolků uložených ve Státním ústředním archivu v Praze 1856-1948.
5. Informace o spisech č. 2A-5040/1920 a č. 2A-1064/1924 dohledávala PhDr. Helena Nováčková, odborný archivář oddělení fondů státní správy z let 1918-1945 Národního archivu. Uloženo v osobním archivu autora.

6. Viz. Rozhledy, roč. 11, č. 22, Osvěta lidu, roč. 32, č. 40, nebo POSPÍŠILOVÁ, Jaroslava – publikace Příběh pomníku T. G. Masaryka v Hradci Králové, 2017.
7. KOZEL, Petr – Obyčejní vojáci aneb 1. pěší pluk "Mistra Jana Husi" v roce 1938. Diplomová práce, České Budějovice 2011, str. 25
8. Znění §13 zmíněného zákona (82/1935) v odstavcích 2 a 3 říká, že „...mohou býti zřízeny Místní poradní výbory pro protiletadlovou ochranu, jejichž úkolem bude soustřediti ke společné práci na ochranu před leteckými útoky všechny vhodné složky, zejména zástupce úřadů státních a samosprávných, vojenských posádek, lékařů, učitelstva, organizací hasičských a samaritských, tělovýchovných spolků, ozbrojených sborů měšťanských aj. Vzorná pravidla pro tyto výbory vydá ministerstvo vnitra. Okresní úřad, státní úřad policejní a příslušný orgán obce může těchto výborů použít jako poradního sboru při plnění svých úkolů vyplývajících z tohoto zákona. Členství v těchto sborech je funkcí čestnou.“
9. BIBRLE, Petr – Nejslavnější světelský rodák 20. století. Periodikum Lhotecký Občasník, roč. 2, č. 5, str. 3. Dostupné on-line na www.lhotapodhorickami.cz.
10. PROUZA, Jaroslav – Pamětní kniha obce Lhota pod Hoříčkami, SOKA Náchod, 1929, s. 58